

KNIŽNÝ DAR FERDINANDA ZIČIHO ML. (1861–1924) MAĎARSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICI (ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR)

HELENA SAKTOROVÁ

Abstrakt: Gróf Ferdinand Ziči (Zichy) ml. pochádzal z bohatého uhorského aristokratického rodu. Mnohí členovia rodu Zičovcov dosiahli významné postavenie v politickom, hospodárskom a kultúrnom živote Uhorska. Súčasťou kultúrneho prostredia zičovských sídel boli bohaté knižné zbierky. Majiteľom knižnej zbierky bol aj gróf Ferdinand Ziči (Zichy) ml., verejný činiteľ, politik a diplomat. V roku 1912 knižnicu daroval Maďarskej národnej knižnici v Budapešti. Z tejto zbierky, zapísanej v prírastkovom zozname Maďarskej národnej knižnice sme identifikovali 50 titulov, na ktorých sa nachádza pečiatka s textom, že ide o dar grófa Ferdinanda Zičiho.

Kľúčové slová: šľachtický rod Zičovcov, šľachtická knižnica, verejný činiteľ, politik Ferdinand Ziči ml. (1861–1924).

Rod Ziči (Zichy, Zichy-Vasonykeői, ...) patril medzi významné uhorské šľachtické rody, ktorý je doložený od druhej polovice 13. storočia. Rod pochádzal zo Somogysej a Zalskej stolice (dnes na území Maďarska) a postupom času sa rozdelil na dve hlavné línie – na líniu založenú vo Várpalote v Maďarsku, druhou bola rodová línia z Rusoviec na Slovensku. Tieto línie sa členili na ďalšie početné vedľajšie vetvy, prostredníctvom ktorých sa majetky Zičovcov rozšírili aj na území Rakúska a Ukrajiny. Medzi hlavné sídla na Slovensku patrili Rusovce, Voderady, Cífer, Čičov, Divín a i.¹

Mnohí členovia rodu Zičovcov dosiahli významné postavenie v politickom, hospodárskom a kultúrnom živote Uhorska. Súčasťou kultúrneho prostredia zičovských sídel boli bohaté knižné zbierky, ktorých zloženie a osud je doteraz v slovenskej odbornej literatúre pomerne málo známy. V staršej odbornej literatúre sú informácie o knižnej zbierke v zičovskom sídle v Želovciach,² kde sa nachádzal aj rodový archív, ktorý roku 1942 Štefan Ziči (1879–1951) odovzdal do Krajinského archívu v Budapešti (Magyar Országos Levéltár). Existenciu zičovských zbierok dokladajú najmä knihy označené posesorskými znakmi majiteľov, rozptýlené v knižných fondoch na území Slovenska i v zahraničí, okrem toho pre poznanie knižných zbierok sú primárnym prameňom aj katalógy a inventáre knižných zbierok.

Na základe nášho doterajšieho výskumu sme identifikovali torzá knižných zbierok baróna Petra Zičiho (1669), župného úradníka Fejérskej župy a tajného radcu Edmunda Zičiho (1811–1894), novohradského župana a štátneho tajomníka ministra dopravy a verejných prác Františka Zičiho (1811–1900), člena Maďarskej akadémie vied Eugena Zičiho ml. (1837–1906), právnik, uhorského ministra priemyslu a obchodu Jozefa Zičiho (1841–1924) a Ferdinanda Zičiho ml. (1861–1924).³

1 GUDENUS, J. J. *A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája. IV. Kötet (Sz – Zs)*. Budapest: Heraldika, 1998, s. 343–380.

2 SIBYLOVÁ, M. *Knižnica Rudolfa I. Pálfiho (1719–1768)*. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2012, s. 141, 144.

3 SAKTOROVÁ, H. Knižné zbierky rodu Ziči. In: *Kniha 2010. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2010, s. 179–184.

V našom príspevku sa budeme venovať knižnej zbierke Ferdinanda Zičiho ml. Narodil sa roku 1861 ako najstarší syn bratislavského rodáka grófa Ferdinanda Zičiho (1829–1911) v Soponya-Nagygláng (Maďarsko). Bol cisársko-kráľovským komorníkom, husárskym kapitánom. Pôsobil v funkcii veľvyslanca Rakúsko-uhorskej monarchie v Madride. Roku 1911 sa stal majiteľom divinského panstva, ktorý okolo roku 1922⁴ daroval svojmu rodinnému priateľovi grófovi Štefanovi Zičimu (1879–1951), riaditeľovi Maďarského národného múzea (vtedy Magyar Történeti Múzeum).⁵ Ferdinand Ziči zomrel v roku 1924 v rodinnom sídle v obci Adony (Maďarsko), v mieste posledného odpočinku svojho otca, neženatý, bez potomkov.⁶

Ferdinad Ziči ml. vlastnil knižnú zbierku, ktorú roku 1912 daroval knižnici Maďarského národného múzea v Budapešti, dnes Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti. Tento dar bol zapísaný 2. januára 1912 do prírastkového zoznamu Országos Széchényi Könyvtár.

Ide o bohatú knižnú zbierku, ktorá obsahuje 1087 titulov kníh v 1978 zväzkoch a ktoré sa stali súčasťou fondu Országos Széchényi Könyvtár. Záznamy o tlačiach obsahujú meno autora, názov v skratenej forme, miesto a rok vydania publikácie a počet exemplárov. Z typologického hľadiska ide o monografie, periodiká, mapy a atlasy.

Knižná zbierka svojím zložením osvetľuje profesionálne potreby a osobné záujmy majiteľa ako vysokopostaveného štátneho činiteľa a diplomata. V knižnej zbierke dominuje literatúra 19. storočia, v ktorej prevažuje právnická, politická, ekonomická a historická literatúra, v menšom počte sa v tejto zbierke vyskytujú práce z oblasti poľnohospodárstva (vinohradníctvo, pestovanie obilnín, chov koní a i.), ďalej odborné práce z oblasti prírodných vied (najmä o flóre a faune blízkeho i širšieho okolia), ako aj ojedinelé tituly medicínskej

literatúry. Z oblasti humanitných vied ide o slovníky, lexikóny, učebnice a ukážky prác najvýznamnejších antických autorov (Cicero, Sallustius, Ovidius, Vergilius, Caesar, Cornelius Nepos a i.), v jeho knižnej zbierke sa ďalej nachádzali ukážky svetovej literatúry, najmä literárne diela talianskych, francúzskych, nemeckých a sčasti aj domácich spisovateľov. Z teológie Ferdinand Ziči vlastnil Biblie, vieroučnú literatúru a práce reagujúce na aktuálne problémy cirkevného života v krajine. Treba ešte pripomenúť, že súčasťou knižnice grófa Ferdinanda Zičiho boli mnohé mapy, atlasy, geografické práce autorov 16.–19. storočia a cestopisy.

Z obsiahleho katalógu sme nateraz identifikovali približne 50 titulov tlačí, ktoré sú označené obdĺžnikovou pečiatkou v čiernom ráme, na ktorej sa nachádza text: „M. N. Muzeum Könyvtára II. Nyomt. Növedék napló 1912. év 1. szám Ifj. gr. Zichy Nándor ajánd.“ [dar grófa Ferdinanda Zičiho ml., prírastkový denník Maďarského národného múzea II., 1. číslo z roku 1912], umiestnenou na rube titulného listu každej darovanej knihy. Knižná zbierka Ferdinanda Zičiho sa nezachovala ako celok vo fonde OSZK, ale sme zistili, že niektoré tituly z tejto zbierky sa dostali aj do iných maďarských knižníc.

Medzi zachovanými tlačami z knižnej zbierky grófa Ferdinanda Zičiho ml. sme zaznamenali prácu o civilnom práve, zostavenú zo starších prameňov, ktorú z pohľadu náboženskej morálky spracoval jezuita z Ingolstadtu Ignaz Schwarz (1690–1763),⁷ základy uhorského

4 SIVOK, J. *Divín*. Zvolen: Arbora, 1996, s. 45.

5 GUDENUS, J. J. *A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája*, s. 349.

6 GUDENUS, J. J. *A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája*, s. 344.

7 SCHWARZ, I. *Institutiones juris publici universalis, naturae et gentium, ad normam moralistarum nostri temporis, maxime protestantium, Hugonis Grotii, Puffendorffii, Thomasiai, Vitriarii, Heineccii, aliorumque ex recentissimis adornatae...methodo pro Studio Academico, praesertim catholico accommodatae auctore P. Ignatio Schwarz S. J. Venetiis: Remondini, 1760. 4°.*

práva s historickým výkladom od doktora práv z Hlohovca Jána Fleischakera (1740–1803),⁸ ktorý pôsobil na Zičiovských panstvách ako právnik a prednášal právo na akademiách v Trnave a Bratislave; ďalej odbornú právnickú príručku z oblasti trestného práva určenú pre sudcov a advokátov od Istvána Szokolayho (1822–1904)⁹ ako prvú po maďarsky napísanú prácu z oblasti trestného práva; príručku menšieho rozsahu o spravovaní cirkevných majetkov od doktora práv Vilmosa Darvasa.¹⁰ K nim môžeme priradiť zbierku zákonov prijaté zákonodarnými orgánmi Rakúsko-Uhorska, zápisnice snemových zasadnutí a pod.

Z historickej literatúry Ferdinand Ziči vlastnil maďarský preklad rímskych dejín antického historika zo 4. storočia Flavia Eutropia od gymnaziálneho profesora Imre Homonnaiho (n. 1784);¹¹ z uhorských historických prác Ferdinand Ziči mal vo svojej knižnej zbierke dielo o histórii Spiša od historika a spišského rodáka Michala Schmauka (1753–1823),¹² spracované na základe pramenných materiálov. Súčasťou knižnej zbierky Ferdinanda Zičiho boli ďalej práce o Slovinsku a Chorvátsku od slovenského vlastivedného pracovníka Juraja Ďurikoviča (1780–1848),¹³ ako aj práce chorvátskeho vedca Matija Petara Katančiča (1750–1825).¹⁴

Z oblasti teológie sa zachovala z tejto knižnej zbierky príležitostná reč od náboženského spisovateľa, doktora teológie Ödöna Pelleta (1833–1896),¹⁵ spis o postavení evanjelickej cirkvi v Uhorsku od bratislavského rodáka, školského inšpektora a lyceálneho profesora Tobiasa Gottfrieda Schröera (1791–1850).¹⁶

Zo svetovej literárnej spisby, z talianskej literatúry mal gróf Ferdinand Ziči vo svojej knižnici komédie talianskeho dramatika, tvorca talianskej komédie Carla Goldoniho (1707–1793),¹⁷ a to ôsmy zväzok benátskeho vydania z roku 1754, ako aj tragédie známeho talianskeho satirického básnika a dramatika Vittoria Alfieriho (1749–1803).¹⁸ Ide o 1.–4. zväzok tragédií, ktoré v roku 1820 vyšli v edícii *Bibliotheca Portatile Di Classici Italiani* v nemeckých mestách Zwickau a Heidelbergu. Francúzska literatúra je zastúpená politickým spisom od François Pierre Guillaume Guizota (1787–1874),¹⁹ viacväzkovou prácou francúzskeho

8 FLEISCHACKER, J. *Institutiones Juris Hungarici Praemissis Ejusdem Historia Ac Prologomenis, Tres In Libros Divisae*. Posonii: Typis Joannis Nep. Schauff, 1795. 8°.

9 SZOKOLAY, I. *Büntető jogtan a' codificatio és tudomány legújabb elvei szerint, különösen biráink, s ügyvédeink számára*. Pest: Heckenast Gusztáv, 1848. 8°.

10 DARVAS, V. *Az egyházjavad rendeltetése*. Gyöngyös: Szerző Kiadása, 1893. 8°.

11 EUTROPIUS FLAVIUS. *Római történetek' rövid tartalma... Magyarúl kiadta irmesi Homonnai Imre múltkori profesor*. Budán: Landerer Anna., 1832. 8°.

12 SCHMAUK, M. *Supplementum analectorum terrae Scepusiensis*. Szepesváraljae: Typis typographiae episcopalis, 1889. 4°.

13 ĎURIKOVIČ, J. *De situ et ambitu Slavoniae et Croatiae*. Pestini: typis et sumptibus Trattner-Károlyianis, 1844. 8°.

14 KATANČIĆ, M. P. *Istri Adcolarum Geographia Vetus E Monvmentis Epigraphicis, Marmoribus, Numis, Tabellis Eruta Et Illvstrata*. Bvdae: Svmtibvs Typographiae Regiae Vniversitatis Hungaricae, 1826. 4°. – KATANČIĆ, M. P. *Orbis antiquus ex tabula itinaria quae Theodosii imp. et Peutingeri audit ad systema geographiae redactus*. Budaae: Typ. Regiae Univ. Hungaricae, 1824–1825. 4°.

15 PELLET, Ö. *Megnyito Beszéd Tartotta Székesfehérvárot*. Székesfehérvárot, 1883. 8°.

16 SCHRÖER, T. G. *Die Religionsbeschwerden der Protestanten in Ungarn, wie sie auf dem Reichstage 1833 verhandelt werden*. Leipzig: Verlag von W. Einhorn, 1838. 8°.

17 GOLDONI, C. *Le Commedie Del Dottore Carlo Goldoni Avvocato Veneziano Fra Gli Arcadi Polisseno Fegejo Prima Edizione Fiorentina Dall'Autore corretta, riveduta, et ampliata Tomo Ottavo*. In Firenze: Appresso Gli Eredi Paperini, 1754. 8°.

18 ALFIERI, V. *Tragediae Di Vittorio Alfieri. In Sei Volumi*. Zwickau: presso I Fratelli Schumann (Heidelberg: dalla stamperia di G. Engelmann), 1820. Tom. 1–4. 12°.

19 GUIZOT, M. *La France Et La Prusse Responsables Devant L'Europe Par M. Guizot*. Paris: Michel Lévy, 1868. 8°.

politika a historika Maria Josepha Thiersa (1797–1877),²⁰ bývalého predsedu rady ministrov, člena komory poslancov, o histórii konzulátu a cisárstva, historicko-geografickým opisom reálií Bretagne od francúzskeho spisovateľa a literárneho kritika Julesa Janina (1804–1874),²¹ a sprievodcom po pamätihodnostiach Paríža určeným pre deti od publicistu a detského spisovateľa Georgesa Fatha (1818–1900).²²

Záujem Ferdinanda Zičiho o politické dianie v Európe v historickom i súdobom kontexte dokumentujú aj práce autorov o poľských dejinách, politike, literárnych a geografických reáliách, z ktorých sa zachovali diela poľského generála, grófa Romana von Soltyka (1791–1843),²³ poľského spisovateľa Ignaca Stanislawa Grabowského (1866–1933)²⁴ a nemeckého autora Hartwiga von Hundt-Radowského (1780–1835)²⁵ v nemčine a francúzštine. O parížskej revolúcii z februára 1848 sa v knižnej zbierke Ferdinanda Zičiho nachádzala práca od nemeckého žurnalistu, historika a politika Johanna Friedricha Wilhelma Franza Helda (1813–1872),²⁶ práca o súdobom anglickom politicko-právnom systéme od pruského právnika a politika Rudolfa von Gneista (1816–1895).²⁷ O historických, geografických a literárnych vzťahov Ruska zo štatistického aspektu vlastnil Ferdinand Ziči prácu od ruského autora a literárneho kritika Chaddäusa Bulgarina (1789–1859).²⁸ Ako sme už vyššie uviedli, v knižnej zbierke Ferdinanda Zičiho sa nachádzali geografické diela autorov 16.–19. storočia, medzi nimi práca flámskeho geografa a kartografa Abrahama Ortelia (1527–1598),²⁹ týkajúca sa opisu vojen a vojenských táborov (vydanie z roku 1620). Z viacerých máp tejto knižnej zbierky sa v Országos Széchényi Könyvtár zachovala mapa širšieho okolia rakúskej lokality Mariazell.³⁰

Prírodovednú literatúru knižnej zbierky Ferdinanda Zičiho zastupuje prírodovedný terminologický slovník od univerzitného profesora Pála Bugáta (1793–1865).³¹

Knižná zbierka F. Zičiho dokumentuje ďalej aktivity rodu vo viacerých oblastiach poľnohospodárstva, medziiným sa z tejto literatúry zachovala ilustrovaná publikácia zo

20 THIERS, M. J. *Histoire Du Consulat Et De L'Empire A. Thiers, Ancien Président Du Conseil Des Ministres, Membre De La Chambre des Députés Et De L'Academie Française*. Bruxelles: H. Boulard, imprimeur-Éditeur, 1845–1848. 8°. Tom. 1, 3, 7.

21 JANIN, J. *La Bretagne. Historique, Pittoresque et Monumentale*. [Paris]: Ernest Bourdin, [1844]. 8°

22 FATH, G. *Des Enfants Petit Voyage A Travers La Grande Ville*. Paris: Hachette, 1869. 8°.

23 SOLTYK, R. *Polen, geographisch und historisch geschildert. Mit einer vollständigen Geschichte der Jahre 1830 und 1831*. Stuttgart: J. Scheiblé's Buchhandlung. 1834. 8°.

24 *La Pologne Historique, Littéraire, Monumentale Et Pittoresque, Ou Scènes Historique s, Monumens, Monnaies, Médailles, Costumes, Armes et Monumentale... Théâtre, Musique. Rédigée Par Une Société de Littérateurs, Sous La Direction De Léonard Chodzko. Publiée Par Ignace-Stanislas Grabowski*. Paris: au Bureau Central, 1835–1836. 8°.

25 HUNDT-RADOWSKY, H. *Polen in seiner Erhebung*. Stuttgart: E. SchweizerbartsVerlangshandlung, 1831. 8°.

26 HELD, J. F. W. F. *Pariser Revolution vom Februar 1848 von Held*. Leipzig: Verlag von Johann Friedrich Hartknoch, 1848. 8°.

27 GNEIST, R. *Die heutige englische Communalverfassung und Communalverwaltung oder das System des Self-government in seiner heutigen Gestalt*. Berlin: Verlag von Julius Springer, 1860. 8°.

28 BULGARIN, Ch. *Russland in historischer, statistischer, geographischer und literarischer Beziehung dargestellt von Chaddäus Bulgarin. Ein Handbuch für Gebildete jeden Standes... aus dem Russischen übersetzt von H. von Drackel*. Riga und Leipzig: Verlag von Eduard Sranzen's Buchhandlung, 1839–1841. 8°. 3 tomi

29 ORTEL, A. *Chronologia Oder Historische Beschreibung aller Kriegs Emporungen vnnnd Belagerungen...* (Gedruckt zu Nürnberg: in der Fuhrmännischen Druckerey/ by Johann Friderich Sartorio/ In verlegung dess Authoris seel: Erben), 1620. 4°.

30 SCHULZ, R. A. *Karte der Gegend von Maria-Zell bis zur Schneevalpe topographisch bearbeitet von R. A. Schulz gestochen v. Dominik Biller*. In Wien: herausgegeben von Artaria Co., [post 1843].

31 BUGÁT, P. *Természettudományi szöghalmaz, összegyűjt. és származtatási elvekkel vegyíté Bugát Pál*. Buda: Magyar Királyi Egyetem, 1844. 8°.

17. storočia o chove koní od nemeckého veterinárneho lekára a autora odbornej literatúry Georga Simona Wintera (1629–1701)³² s titulným listom v latinčine, nemčine, taliančine a francúzštine.

Z tohto stručného pohľadu na torzo knižnice Ferdinanda Zičiho ml., uloženej dnes v Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti, je vidieť, že táto knižná zbierka je významným prameňom pre poznanie aktivít rodu a svedčí o veľkom rozhlade jej majiteľa vo viacerých oblastiach kultúry, vedy, spoločenského a politického života vtedajšej doby. Knižnica, v ktorej je zastúpená dobová spoločenská, prírodovedná a ďalšia odborná literatúra, podáva svedectvo o profesionálnych a osobných záujmoch vlastníka. V ďalšom hlbšom rozbere bude potrebné zhodnotiť celú knižnú zbierku, ozrejmiť, v ktorom sídle Zičovcov bola zbierka uložená, čo si vyžaduje ďalšie bádanie.

BOOK PRESENT OF FERDINAND ZIČI JR. (1861–1924) TO HUNGARIAN NATIONAL LIBRARY IN BUDAPEŠT

Summary: Count Ferdinand Zichy the Younger was a descendant of a wealthy aristocratic family. The house, founded in the second half of the 13th century, had its roots in Somogy and Zal districts (current territory of Hungary). It has branched over time in two main lineages, one based in Várapalota in Hungary, the other in Rusovce in Slovakia. Among their main seats were Rusovce, Voderady, Cífer, Čičov, Divín, etc. Many members of the Zichy family achieved important status in political, economic, and cultural life of Austria-Hungary. A part of cultural environment of Zichy manors were their vast book collections. Count Ferdinand Zichy the Younger, politician and diplomat, was also an owner of one such vast book collection. He donated his collection to the Hungarian National Library in Budapest in 1912. (Országos Széchényi Könyvtár) It is an extensive collection that used to contain 1086 book titles in 1978 volumes. We were able to identify circa 50 titles that have been preserved in the collection of the Hungarian National Library up until present day. We identified them thanks to the new entry stamps with a text stating they were a gift from the count Ferdinand Zichy.

Key words: Aristocratic family Ziči, aristocratic book collection, public servant, politician Ferdinand Ziči jr. (1861–1924).

PhDr. Helena Saktorová, PhD. (*1953)

Po skončení štúdia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave (1976) pracovala v Matici slovenskej, od roku 2000 pôsobí v Slovenskej národnej knižnici v Martine. Venuje sa výskumu dejín knižnej kultúry na Slovensku a spracovávaní starých tlačí. Spolupracovala na tvorbe a realizácii výskumného projektu *Dejiny knižnej kultúry na Slovensku* a jeho čiastkovej výskumnej úlohy – *Generálny katalóg tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska*. Je spoluautorkou knižne vydaných katalógov tlačí 16. storočia, spracovala štúdie k dejinám historických knižníc na Slovensku a vydala monografiu o Turzovských knižniciach.

32 WINTER, G. S. *De Re Equaria... Neuer Tractat von der Stuterey...* Nürnberg: in Verlegung Johann Andreae und Wolfgang Endtern, 1672. Fol.